

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ
І ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
(ДО 30-Ї РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ
ТА 25-РІЧЧЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

27 травня 2021 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ І
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

**ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
НАПРН УКРАЇНИ**

**АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО
ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА
МУДРОГО**

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ І
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

**(ДО 30-Ї РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА 25-РІЧЧЯ
КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

27 травня 2021 року

Харків - 2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Гончаренко Володимир Дмитрович – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, завідувач кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – голова організаційного комітету;

Слінько Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри, завідувачка кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член організаційного комітету;

Булгаков Артур Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член організаційного комітету;

Стеценко Ніна Сергіївна – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член організаційного комітету;

Грінченко Катерина Олегівна – аспірантка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – секретар організаційного комітету.

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

М 34 Матеріали круглого столу «Історія державотворчих процесів в Україні і зарубіжних країнах (до 30-ї річниці незалежності України та 25-річчя Конституції України)». м. Харків, 27 травня. 2021 р. – Харків: ФОП Бровын О.В., 2021. – 154 с.

ISBN 978-617-8009-26-7

Статті друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 35, м. Харків, 61024, Україна.

ISBN 978-617-8009-26-7

Щербанюк Оксана Володимирівна
доктор юридичних наук,
професорка,
завідувачка кафедри процесуального права
юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЇ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЇ РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ ПЕРЕВАЖНО В ЮРИДИЧНІЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНІЙ НАУКАХ.

Концепт конституції розглядається переважно в юридичній та політологічній науках. Різниця між ними полягає не тільки на теоретичному рівні, але й в термінології. Так, Дж. Фінн (США) виділяє юридичну (англ. *juridic*) і громадянську (англ. *civic*) конституцію¹, Е. Корвін (США) - юридичну (англ. *juristic*) і політичну (англ. *political*)², Р. Нейджел (США) - правову (англ. *legal*) і політичну (англ. *political*)³. Дж. Фінну ближче термінологія Е. Корвіна, оскільки його характеристика «*juristic*», релевантна в плані зіставлення конституції як основного закону з інституційними запитами на її застосування з боку судової влади.

На сьогоднішній день правники при розгляді концепту конституції сходяться на трьох основних тезах⁴. По-перше, конституція є більшою мірою законом, ніж основою політичної конфігурації: вона «визначає правила гри, а не переможців чи тих, хто програв, ... виділяє контури політики, а не її зміст»⁵. По-друге, вона є основним, або верховним, законом (з англ. аналог терміну «Основний закон» - «*supreme law*»). У світі особливий статус конституцій закріплений майже всюди безпосередньо в їх текстах. Практичним прецедентом тут стала справа «Мербері проти Медісона», яка розглядалася Верховним Судом США в 1803 р., в якій був висновок про те, що Конгрес не має права приймати закони, що суперечать конституції. В даному випадку необхідно пам'ятати, що теза про верховенство, крім легального компоненту, може містити в собі і політичну складову. Найбільш яскравим прикладом зіткнення даних компонент є справа «Бейкер проти Карра», яка розглядалася Верховним Судом США в 1961-1962 рр. Спір точився докола конфігурації виборчих округів, однак суд постановив, що це не політичне питання, і рішення по ньому можуть прийматися федеральними судами. Третя теза ґрунтується на попередніх двох. Верховенство конституції на певній території наділяє суддів

¹ Finn J.E. The civic constitution: Some preliminaries. *Constitutional Politics* / Ed. by S.A. Barber, R.P. George. - Princeton: Princeton University Press, 2001. - Pp. 42-43

² Corwin E.S. Court over constitution: A study of judicial review as an instrument of popular government. - Princeton: Princeton University Press, 1938

³ Nagel R.F. Constitutional cultures: The mentality and consequences of judicial review. - Berkeley: University of California Press, 1992.

⁴ Finn J.E. The civic constitution: Some preliminaries / J.E. Finn // *Constitutional politics* / Ed. by S.A. Barber, R.P. George. - Princeton: Princeton University Press, 2001. - P. 45

⁵ Roelofs H.M. The poverty of American politics: A theoretical interpretation / H.M. Roelofs. - Philadelphia: Temple University Press, 1992. - P. 97.

онованнями по розгляду і, при необхідності, перегляду законів і дій для визначення конституційності, по тлумаченню самої конституції.

На практиці з нормами конституційного права і концептом юридичної конституції частіше мають справу конституційні суди - спеціальні уповноважені органи, які в різних країнах можуть мати такі назви, як «Верховний суд» або «вищий суд». Конституційні суди покликані здійснювати тлумачення положень конституцій і схвалювати рішення про конституційність законів нижчого рівня. Крім того, важливою стороною діяльності конституційних судів є захист закріплених в Основному законі прав і свобод громадян. В цілому, сьогодні багато дослідників покладають завдання інтерпретації конституції і збереження конституційного ладу на судову владу⁶. Подібна інтерпретація виходить як з накопиченого політичного і юридичного досвіду, так і з логічних досліджень в рамках релевантних концепцій суспільно-політичного устрою.

Конституційний розвиток країн світу - це історія прецедентів і запозичень, причому не завжди вдалих. Підхід до концепту конституції з боку конституційного права можна охарактеризувати як формалістський з акцентом на нормативних аспектах. Конституція вважається більшою мірою законом, ніж політичною конфігурацією (Дж. Фінн). Безсумнівною перевагою такого підходу є те, що він дає можливість зрозуміти суть Основного закону, підстави його верховенства, структуру конституційного процесу і його учасників. З недоліків даного підходу очевидна його ексклюзивність, або непрозорість: на практиці в конституційних дискусіях і будівництві бере участь обмежене коло суб'єктів, тоді як більшість громадян виявляється відстороненою від цих процесів. З позицій політичної науки аналіз концепту конституції здійснюється шляхом аналізу інституційної конфігурації, політичного устрою. Такий аналіз здійснюється за допомогою дескриптивного підходу.

Конституційне будівництво в сучасному світі є загальноприйнятим способом вдосконалення суспільно-політичних систем. В останні десятиліття чітко проявляється тенденція, пов'язана зі створенням, переглядом або внесенням змін і доповнень в конституції багатьох країн. Можна стверджувати, що інтенсифікація цих процесів є даниною «світовій моді», проте ключовим аспектом є зміцнення статусу конституції як стабілізатора суспільства. Практично в усіх конституціях акцент робиться на зміцненні демократичних інститутів, і тому документи містять докладні розділи, присвячені правам і свободам людини і громадянина. Саме конституційне будівництво визнано світовою спільнотою одним із способів вирішення (а не консервації) внутрішніх конфліктів - етнічних, релігійних тощо - за допомогою гарантій прав людини, демократизації суспільства, залучення якомога більшої числа суб'єктів в політичний процес. Як вважає професор Чиказького університету Касс Санстайн, демократія, яка функціонує в рамках збалансованої конституції, здатна вирішувати політичні розбіжності не тільки за допомогою правління більшості, але також встановленням та підтримкою інститутів представництва інтересів⁷. Іншими словами, мова йде про консолідацію і посилення інститутів відповідального громадянського суспільства.

⁶ Sandel M. Democracy's discontent: America in search of public philosophy / M. Sandel. - Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1996; Sunstein C. Legal reasoning and political conflict / C. Sunstein. - N.Y.: Oxford University Press, 1996.

⁷ Sunstein C. Designing democracy: What constitutions do. - N.Y.: Oxford University Press, 2001. - P. 239.

Якщо розглядати досвід вдосконалення конституційного дизайну як прогресивний шлях, то можна стверджувати, що держави перебувають на різних його етапах. У світі є чимало країн, де досвід конституційного будівництва або не дуже великий, або не дуже вдалий. Ознаками провалів в конституційному будівництві можуть бути масштабні політичні зміни або «декоративність» демократичних інститутів і практик. Така декоративність зазвичай підтримується чинною владою і існує через опору процесам демократизації з боку еліт.

Розвиток конституційного законодавства України слід розглядати в контексті перетворень конституційного ладу та інститутів конституційного права. Верховна Рада 12-го скликання необхідної більшості голосів 16 липня 1990 р. проголосила державний суверенітет України, а 24 серпня 1991 р. оголосила про створення незалежної держави. За результатами референдуму 1991 р, виборці України висловилися як за суверенітет, Незабаром після оголошення незалежності в 1991 р. в країні було створено комісію Верховної Ради (Верховної Ради України) для розробки нового основного закону. В інституційному плані структура незалежної української влади створювалася, по суті, з нуля. Україна отримала щось на зразок парламентської моделі: головну роль в політичному процесі відіграла Верховна Рада, а в ролі фактичного глави держави був її прем'єр-президентської моделі⁸. В умовах невизначеності прем'єр-міністр і Кабінет Міністрів намагалися розширити власну сферу, тоді як президент і парламент конкурували між собою за контроль над міністерствами. З цієї ж причини не була врегульована структура судової системи. Зміни, що вносились до конституції України 2004, 2011, 2013, 2014, 2016, 2019 років свідчать, що конституційне будівництво ще не завершене. При цьому саме сильний Конституційний Суд України може внести ясність в інтерпретацію окремих положень Конституції та забезпечити її верховенство. Розвиток Конституції України повинен відбуватися в рамках тлумачення при здійсненні конституційного правосуддя та конкретизації норм в процесі законотворчості. Тільки так можна забезпечити стабільність конституційного порядку та реалізацію цінностей, закладених в засадах конституційного ладу.

Слінько Тетяна Миколаївна
кандидат юридичних наук,
доцентка,

завідувачка кафедри конституційного права України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Нині, напередодні святкування 30-ї річниці з Дня проголошення незалежності України і 25-річчя прийняття Конституції України, багато хто переосмислює той

⁸ Skach C. Borrowing constitutional designs: Constitutional law in Weimar Germany and the French Fifth Republic. – Princeton, NJ: Princeton University Press, 2005; Stepan A. The French Fifth Republic: A Model for Import? Reflections on Poland and Brazil / A. Stepan, E. Sulciman // Arguing comparative politics / Ed. by A. Stepan. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – Pp. 257-275.

ЗМІСТ

1. Гончаренко Володимир Дмитрович 1991 РІК В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ с.3
2. Зайчук Олег Володимирович ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА ЗА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ (ЛИСТОПАД 1917 Р. - 1921 Р.)...с.7
3. Єрмолаєв Віктор Миколайович М.С.ГРУШЕВСЬКИЙ ПРО УРОКИ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....с.9
4. Гетьман Євген Анатолійович СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ.....с.11
5. Колісник Віктор Павлович СВОБОДА НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....с.13
6. Крижановський Анатолій Федорович УКРАЇНА ЯК СУЧАСНА ДЕРЖАВА (ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР).....с.14
7. Лук'янов Дмитро Васильович ПРАВОНАСТУПНИЦТВО УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....с.17
8. Максимов Сергій Іванович ПРИРОДНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ У ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ УКРАЇНИ.....с.19
9. Пархоменко Наталія Миколаївна ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ЛАДУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ПОСТРАДІАНСЬКОГО ПРОСТОРУ (КІНЕЦЬ ХХ - ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ).....с.21
10. Рум'янець Вячеслав Олексійович ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗНАЧЕННЯ ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.....с.23
11. Шутак Ілля Дмитрович РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ В ПРОЦЕСІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ.....с.25
12. Бойко Ігор Йосипович КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ 1710 Р. ТА ЇЇ МІСЦЕ ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ.....с.27
13. Демиденко Григорій Григорович ВІД КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....с.29
14. Зінченко Олена Володимирівна ПРАВОПРИЄМСТВО БАЛТІЙСКИХ КРАЇН....с.31
15. Козаченко Анатолій Іванович КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ГЕОРГІЯ АНДРУЗЬКОГО.....с.33
16. Лаврик Галина Володимирівна ТРАКТУВАННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НОВІТНІЙ ДОСВІД ВСТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ПРАКТИЧНОЇ ЗАСТОСОВНОСТІ.....с.35
17. Мішина Наталя Вікторівна ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У США: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД.....с.37
18. Пальченкова Вікторія Михайлівна ІСТОРИЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ.....с.39
19. Тарасов Олег Володимирович МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ АРХІВОЗНАВСТВО.....с.41
20. Токарчук О.В. «БО ЧУЖЕ ПРАВО - ЧУЖИЙ РОЗУМ» (СЕРГІЙ ШЕЛУХІН).....с.42
21. Щербанюк Оксана Володимирівна КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЇ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

- КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЇ РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ ПЕРЕВАЖНО В ЮРИДИЧНІЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНІЙ НАУКАХ.....с.44
22. *Слінько Тетяна Миколаївна* КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ.....с.46
23. *Кичун Віктор Іванович* ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В ІСТОРІЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....с.50
24. *Байрачна Лариса Кімівна* КОНСТИТУЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГІТИМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....с.54
25. *Баржак Валерій Валерійович* ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОМУ АЛЬЯНСІ.....с.56
26. *Берченко Григорій Валерійович* ПРАВО НАРОДУ ВИЗНАЧАТИ І ЗМІНЮВАТИ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....с.58
27. *Білоус Анна Сергіївна* ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ 1871 РОКУ.....с.60
28. *Бокатова Анна Андріївна* ДОПУСК ЖІНОК ДО АДВОКАТУРИ У ФРАНЦІЇ ...с.61
29. *Бондаренко Софія Олександрівна* УТВОРЕННЯ ХОЛОДНОЯРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....с.63
30. *Бурлаков Антон Валерійович* ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ В ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ.....с.65
31. *Власенко Сергій Іванович* НАЦІОНАЛЬНІ КОНСТИТУЦІЇ – КРОК ДО ПОЛІТИЧНОГО ПОРЯДКУ.....с.66
32. *Гергуленко Тетяна Сергіївна* ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕНІЙНИХ ВІДНОСИН У ШЛЮБІ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ЗА АВСТРІЙСЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ 1811 РОКУ.....с.69
33. *Дахова Ірина Іванівна* ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....с.72
34. *Демиденко Анастасія Леонідівна* ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НПО: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....с.73
35. *Дубина Олена Володимирівна* СТВОРЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....с.76
36. *Ізотова Олександра Володимирівна* КНЯЗІВСТВО ЯК ПОЛІТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....с.77
37. *Кабанець Анна Сергіївна* «ВИНИКНЕННЯ ПЕРШИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ».....с.78
38. *Казак Ріната Алімівна* ПРАВОВА БАЗА СТВОРЕННЯ ЕКОМЕРЕЖІ ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....с.80
39. *Кварацхелія Крістіна* ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ США В ЇХНЬОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ.....с.82
40. *Ковтуненко Олександра Андріївна* НОХУРЦІ – ОКРЕМА НАЦІЯ ЧИ СКЛАДОВА ТЮРКСЬКОГО НАРОДУ.....с.83
41. *Курільчук Дмитро Васильович* ПРАВО ЛУІЗІАНИ: ЦИВІЛЬНА СИСТЕМА vs ЗАГАЛЬНА.....с.85
42. *Кушніренко Олександр Георгійович* ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ТЛУМАЧЕННЯ.....с.88
43. *Левченко Віталій Ростиславович* ЧИМ ЛЮДСТВО ЗОБОВ'ЯЗАНЕ НАПОЛЕОНУ.....с.90